

Маркова О.В.,
старший викладач кафедри іноземних мов
факультету міжнародної економіки і менеджменту
Шматок Т.Г.,
старший викладач кафедри іноземних мов
факультету міжнародної економіки і менеджменту
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

КРЕАТИВНІСТЬ У ВИРІШЕННІ ПРОБЛЕМНИХ СИТУАЦІЙ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОГО КРОС-КУЛЬТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА

Анотація. У статті акцентується увага на формуванні креативних здібностей студентів як одне із основних завдань вищого навчального закладу в умовах глобального крос-культурного середовища.

Ключові слова: творча особистість, креативні методи, навчально-пізнавальна діяльність, позиція гуманізму, інтерактивні технології навчання, інтелектуальна діяльність.

Abstract. The article focuses on the formation of students' creative abilities as one of the basic issues of educational institutions in global cross-cultural environment.

Key words: creative person, creative methods, educational and cognitive activity, humanity approach, interactive learning, intellectual activity.

Постановка проблеми. Одним із завдань сучасної вищої освіти можна назвати формування творчої особистості майбутнього фахівця. А саме креативні методи забезпечують формування активних, здібних, ініціативних, інтелектуально і духовно збагачених особистостей.

Досить актуальним питанням сьогодення є створення нових сучасних освітніх технологій, які мають сприяти загальному розвитку особистості, формуванню її культури, індивідуального досвіду, творчих здібностей.

Мета даної статті надати методи та прийоми розвитку креативної діяльності студентів у процесі вивчення іноземної мови через інтерактивні технології навчання.

Виклад основного матеріалу. Основним завданням вищого навчального закладу є розвиток креативних здібностей студентів у процесі навчання і виховання, які мають сприяти загальному розвитку особистості, формуванню її культури, індивідуального досвіду, творчих здібностей, тобто побудову навчально-виховної системи, яка повинна базуватися на позиціях гуманізму – системи поглядів, що визнає цінність людини як особистості, її право на свободу, щастя, розвиток і вияв усіх здібностей [1, с. 210].

Що ж таке креативність? Це досить новітній термін, який неоднозначно трактується зарубіжними та вітчизняними науковцями. І. Дичківська вважає, що креативність – це стійка властивість індивіда, що обумовлює здатність виявляти соціально значущу творчу активність; рівень творчої обдарованості, здатності до творчості [2, с. 333]. Вільна енциклопедія Вікіпедія визначає креативність як здатність породжувати надзвичайні ідеї, відхилятися від традиційних схем мислення, швидко вирішувати проблемні ситуації [3]. Чік Томпсон у своїй книзі «What A Great Idea!» стверджує, що «creativity is the ability to look at the same thing as everyone else but to see something different» (креативність – це здатність, як і всі, дивитись на одну й ту ж річ, але бачити щось зовсім інше) [4, с. 18]. Він вважає, що креативність притаманна кожній людині і що це поняття — ще один спосіб, щоб описати інтелектуальну діяльність особистості. Бути креативним означає бути здатним збирати інформацію і ухвалювати рішення, які базуються на цій інформації. Бути креативним – це спроможність відчувати й усвідомлювати світ навколо нас, розуміти, що нам потрібно або бажано зробити у відповідь і починати його змінювати.

Виходячи з вищевказаного, можна розглядати творчу діяльність студентів як уміння усвідомити власний досвід, аналізувати й критично його оцінювати, а потім використовувати цей досвід для пошуку нового, сучасного, новаторського продукту. Процес формування креативності студентів з метою створити такий продукт є досить складним і потребує викладачів, які самі готові до креативності, до створення нових методів, засобів та підходів у викладанні. Але існує багато перешкод на шляху створення умов для творчості. Часто викладачі з метою пристосуватися і задовольнити певні потреби школи чи іншого освітнього закладу спрощують програму та занижують вимоги до свого предмету. Таку методику викладання Лінда МакНейл назвала «defensive teaching» [5, с. 157]. Не можна очікувати креативності

там, де студентам безпідставно завищують оцінки або занадто спрощують матеріал для вивчення, результатом чого є поверхневі знання із того чи іншого предмету. Для процвітання креативності (таланту) потрібно створити належні умови.

Відомий український науковець А. Сологуб розробив цікаву концепцію креативної освіти. Він переконаний, що саме впровадження креативної педагогічної системи забезпечить формування духовно багатой, соціально активної, толерантної, фізично розвиненої творчої особистості. Креативна освіта передбачає розвиток творчості студентів шляхом залучення їх до активних досліджень, що підсилюють їхню суб'єктивну позицію й сприяють набуттю нових знань. Основна ідея креативної педагогічної системи – це творча свобода студентів. У цьому процесі студент перетворюється з об'єкта творчої дії на суб'єкта та головну дійову особу. Роль викладача в організації креативного навчання полягає в переорієнтації з інформатора на фасилітатора [6, с. 34]. Це збігається з поняттями гуманістичної педагогіки, де педагога бачать не як засіб, а визначальний чинник навчального процесу, соратником і супутником дитини на шляхах пізнання. Принципи індивідуалізації та диференціації допоможуть викладачеві особисто впливати на кожного студента, допомагати йому в навчальному процесі, сприяти виявленню креативності.

Якщо брати до уваги процес підготовки спеціаліста у вищому навчальному закладі, слід виокремити етапи розвитку його професійних умінь і творчих здібностей: *репродуктивний, репродуктивно-творчий, творчо-репродуктивний та творчий рівень*. Репродуктивний рівень – коли студенти працюють за регламентованими інструкціями і правилами, шаблонами й стандартами, надають перевагу роботі за підказкою. Репродуктивно-творчий рівень – коли студенти задовільно справляються з вирішенням типових проблем та ситуацій. Творчо-репродуктивний рівень передбачає, що студенти мають достатньо сформовану систему знань, умінь та навичок, які дають змогу в основному успішно вирішувати нестандартні ситуації та виконувати професійні функції. Творчий рівень – найвищий у розвитку фахових умінь і навичок. Досягнувши його, студенти виявляють виражену професійну спрямованість особистості, добре розвинуті професійні вміння, їм властивий пошук інноваційних методик, засобів і прийомів роботи [7, с. 47].

Велике значення має організація різноманітних видів навчально-пізнавальної діяльності, у процесі якої студенти вирішують актуальні практичні та фахові проблеми, знаходять нестандартні шляхи їх вирішення, намагаються самостійно приймати рішення. Для креативної освіти важливо враховувати принцип добровільності та ініціативності у виборі проблемних ситуацій для дискусій та обговорень.

Якщо говорити про формування креативності студентів на заняттях з іноземної мови, то ми вважаємо, що найкращими навчальними технологіями, які сприяють цьому, можна назвати **інтерактивні технології навчання**: *кооперативне навчання* (парна робота, робота в малих групах (діалог, синтез думок), пошук інформації, коло ідей); *колективно-групове навчання* (обговорення в загальному колі, мікрофон, незакінчені речення, мозковий штурм, акурна пилка (мозаїка, «джиг-со»), вирішення проблем, дерево рішень, аналіз ситуації (кейс-метод); *технології ситуативного моделювання* (симуляції або імітаційні ігри, рольова гра), *технології опрацювання дискусійних питань* (займи позицію, зміни позицію, неперервна шкала думок («континуум», «неперервний ланцюжок»)) [8, с. 483–484].

На нашу думку, для розвитку креативних здібностей студентів необхідно використовувати такі технології колективно-групового навчання, як **вирішення проблеми** та її варіант **дерево рішень**, а як завершальний етап можна запропонувати **кейс-метод**.

«Вирішення проблем»

Мета технології: розвивати навички самостійно вирішувати проблеми, уміння ухвалювати колективне рішення.

Дуже важливо ознайомити студентів із *етапами* вирішення проблеми:

з'ясувати суть проблеми, її важливість; обміркувати всі можливі варіанти вирішення; проаналізувати можливі наслідки кожного варіанта; вибрати можливий варіант вирішення, який здається оптимальним; якщо перший варіант рішення неефективний, спробувати інший і розпочати все спочатку.

Як організувати роботу

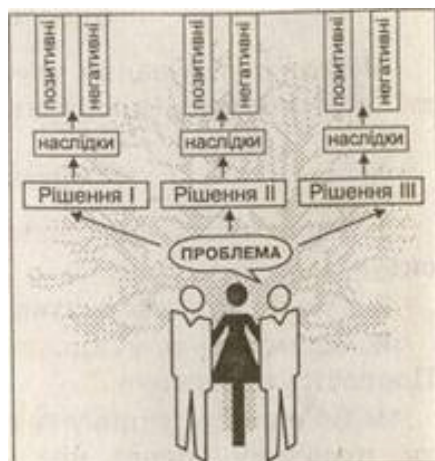
1. Підготувати для студентів проблемну ситуацію.

2. Ознайомити їх із ситуацією та визначити суть проблеми.

3. Об'єднати студентів у групи, в яких вони могли б обговорити проблему, перш ніж перейти до пошуків шляхів її вирішення. Можна попросити студентів самим ініціювати створення груп.

4. З'ясувати, чи є проблема важливою, чи зацікавлені сторони конфлікту в її розв'язанні.
5. Дати їм можливість визначити якнайбільше шляхів вирішення проблеми або можливих варіантів. На цьому етапі жодне рішення або варіант не відкидаються і не коментуються. Необхідно генерувати велику кількість ідей.
6. Обговорити можливі позитивні та негативні наслідки кожної ідеї.
7. Вибрати найкращий варіант і дати згоду щодо його використання для вирішення проблеми (можна шляхом голосування).
8. Вибрати другий і третій варіанти (як резервні) на випадок, якщо перше рішення виявиться неефективним. Досягнути згоду щодо випробування варіантів.

«Дерево рішень»

Як варіант технології вирішення проблем можна використати «*дерево рішень*» (див. мал.), яке допомагає студентам проаналізувати та краще зрозуміти механізми прийняття складних рішень. Особливість цієї технології полягає в тому, що викладач вибирає проблемну ситуацію, що не має однозначного рішення. Вона може бути викладена у формі ситуації із повсякденного життя, події із політичного життя країни, судової справи, епізоду літературного твору тощо. На початку роботи студентам або роздаються зразки «*дерева рішень*» або його можна підготувати на дошці. Кожна група заповнює схему і шляхом обговорення приходять до одного варіанта рішення [9].

На завершальному етапі студентам можна запропонувати технологію **кейс-методу** (від англійської **case-study** – вивчення ситуації), відомий у нашій педагогіці як метод активного проблемного ситуаційного аналізу або метод ситуативного навчання на конкретних прикладах.

Кейс-метод або **метод ситуаційних вправ** є інтерактивним методом навчання, який дає змогу наблизити процес навчання до реальної практичної діяльності спеціалістів.

Мета технології: сприяти розвитку винахідливості, вмінню вирішувати проблеми, розвиває здібності проводити аналіз і діагностику проблем, спілкуватися іноземною мовою.

Метод аналізу ситуації найбільш широко використовується у вивченні економіки і бізнес-наук. Уперше він був використаний у навчальному процесі в школі права Гарвардського університету у 1870 році. Гарвардська школа бізнесу подає таке визначення кейс-методу: «Метод навчання, за яким студенти та викладачі беруть участь у безпосередньому обговоренні ділових ситуацій та задач. Ці кейси, зазвичай, підготовлені в письмовій формі і сформульовані, виходячи з досвіду реальних людей, що працюють у сфері підприємництва, можна прочитати, проаналізувати й обговорити зі студентами. Вони є основою для проведення бесіди, дискусії в групі під керівництвом викладача. Тому кейс-метод є одночасно і особливим видом навчального матеріалу, і особливим способом використання цього матеріалу в навчальному процесі» [10].

Існують різні типи кейсів. Виділяють *практичні кейси*, які відображають абсолютно реальні життєві ситуації; *навчальні кейси*, основною задачею яких виступає навчання; *науково-дослідницькі кейси*, орієнтовані на здійснення дослідницької діяльності. European Case Clearing House (ECSH) пропонує таку типологію кейсів: *кейси-випадки*, *допоміжні кейси*, *кейси-вправи*, *кейси-приклади*, *комплексні кейси*, *кейси-рішення* [11].

Нас як викладачів іноземної мови перш за все цікавлять навчальні кейси, кейси-випадки, кейси-вправи та кейси-рішення.

Кейси-випадки. Це дуже короткі кейси, що описують один випадок. Кейси цього типу можуть використовуватися під час лекції або уроку для демонстрації того чи іншого поняття чи як тема для обговорення. Їх можна швидко прочитати; вони не потребують спеціальної підготовки від студентів.

Кейси-вправи. Такі кейси дають студенту можливість застосувати на практиці здобуті навички. Найчастіше вони використовуються, коли необхідний кількісний аналіз. Маніпулювати цифрами в контексті реальної ситуації набагато цікавіше, ніж робити прості вправи.

Кейси-рішення. Студентам необхідно вирішити, що вони робитимуть в обставинах, що склалися, і сформулювати план дій. Для цього студенту необхідно розробити ряд обґрунтованих підходів і потренуватися у виборі підходу, який перш за все націлений на успіх. Кейс-рішення, як правило, вимагає чимало часу для ознайомлення, тому з метою економії часу бажана попередня підготовка вдома.

Висновок. Як ми бачимо, креативна освіта передбачає розвиток творчості студентів шляхом залучення їх до активних досліджень, які продемонструють їх суб'єктну позицію і сприятимуть набуттю нових знань у процесі вивчення іноземних мов. А такі технології навчання, як вирішення проблем, дерево рішень та кейс-метод можуть реально наблизити процес навчання до практичної діяльності майбутніх фахівців.

Література

1. Чепіль М. М., Дудник Н. З. Педагогічні технології : навч. посіб. / М. М.Чепіль, Н.З. Дудник. – Київ: Академвидав. – 2012. – 222 с.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб. /І. М. Дичківська. – Київ: Академвидав. – 2012. – 349 с.
3. Вільна енциклопедія Вікіпедія. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Креативність>
4. Chick Tompson. What A Great Idea! – Harper Collins Publisher, New York. – 1992. – p. 18-19.
5. Linda M. MacNeil. Contradictions of Control: School Structure and School Knowledge. – Routledge, 270, Madison Av., New York. – 1999. – p. 230.
6. Сологуб А.І. Особливості креативного підходу у профільному навчанні обдарованих учнів. // Освіта та розвиток обдарованої особистості. – 2013 – № 7 – с. 34–36.
7. Формування креативності майбутніх фахівців / І.С. Войцехівська, О.П. Ільєва, Т.А. Будяк // Наукові записки [Вінницького національного аграрного університету]. Сер. : Соціально-гуманітарні науки. – 2013. – Вип. 2. – С. 45–50. – Режим доступу: https://nbuv.gov.ua/UJRN/naukzv/2013_2_6
8. Створення ситуації успіху при вивченні іноземної мови студентами-юристами як запорука гуманізації педагогічного процесу / О. В. Маркова, Т. Г. Шматок // Лінгвокультурний дискурс у парадигмі професійної освіти : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. Київ, 5 берез. 2015 р. / М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т імені Вадима Гетьмана» ; редкол.: І. А. Колеснікова (голова) [та ін.]. – Київ : КНЕУ, 2015. – С. 478–487.
9. Інтерактивні технології навчання. [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://www.tolerspace.org.ua/psiholog/inter-tekhnl.htm>
10. Кейс-метод. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://pedkab.wordpress.com/2013/01/28/кейс-метод>
11. ECCH the case for learning [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ecch.com/educators/casemethod/resources/freecasesoverview>

Образ О.Г.,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри сучасних європейських мов
Київського національного
торговельно-економічного університету

КОМУНІКАТИВНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ НАВИЧОК МІЖОСОБИСТІСНОЇ КОМУНІКАЦІЇ У СОЦІУМІ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню проблеми міжкультурної комунікації в сучасному світі. Поняття культура трактується як організаційна система поведінки (загальної і мовленнєвої)